

pen met een relationeel adjectief net als samenstellingen de status van lexicale eenheden hebben.

Deze goed gedocumenteerde studie is dus een verrijking van de morfologie van het Nederlands, waar de Neerlandistiek blij mee kan zijn.

Geert Booij

Structurele en sociale aspecten van dialectverandering : de dynamiek van het Deerlijkse dialect / Reinhild Vandekerckhove. - Gent : Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde, 2000. - 352 p. : ill. ; 24 cm. - (Bouwstenen op het gebied van de Nederlandse naamkunde, dialectologie en filologie, ISSN 1374-2094 ; nr. 3)

ISBN 90-72474-26-0 Prijs: € 21,-

Deze studie over het dialect van Deerlijk in West-Vlaanderen hoopt, zoals Vandekerckhove in de inleiding stelt, 'een voorbeeld te zijn van een vruchtbare interactie tussen de verwante disciplines dialectologie en sociolinguïstiek' (p. 12). Aan het eind komt ze er bij de conclusie op terug: 'Het Deerlijkse onderzoek toont echter aan dat inzicht in de dialectgeografische verbreiding van dialectvarianten een absolute voorwaarde is voor de interpretatie van dialectverandering en de variatie die er het resultaat van is. Deze vaststellingen zijn niet onverenigbaar: voor de meeste dialectregio's van het Nederlandse taalgebied bv. zijn dialectgeografische studies voorhanden die als referentiepunt gehanteerd kunnen worden' (p. 309). Het moet inderdaad gezegd worden dat Vandekerckhove in de tekst die tussen de twee hierboven aangehaalde citaten ligt zeer goed gebruik maakt van de beschikbare literatuur. Er lijken haar niet of nauwelijks bronnen te zijn ontgaan, en alle bestudeerde werken weegt zij in een gedetailleerd kritisch-evaluerend overzicht. Toch is het ook weer niet zo uitzonderlijk dat bij de beschrijving van een dialectverandering gebruik wordt gemaakt van de bestaande dialectologische literatuur. De grootste betekenis van Vandekerckhoves studie lijkt mij veeleer te vinden in het gegeven dat hier een deel van het taalgebied beschreven wordt waar het dialect onverminderd sterk lijkt te staan. Zulke plaatsen zijn er in Nederland ook wel, en in dat opzicht ben ik minder generaliserend dan Vandekerckhove ('In Nederland heeft de standaardtaal al lang informele domeinen als gezin en vriendenkring veroverd', p. 273), maar het betreft nooit hele provincies, en daarin is West-Vlaanderen (waar Deerlijk toe behoort) zeker uniek.

Het resultaat mag er dan ook zijn. Van een brede beweging in één richting, namelijk de kant van de standaardtaal op – een beeld dat we uit zo ongeveer alle sociolinguïstische studies in ons taalgebied kennen – is in Deerlijk geen sprake. Het Deerlijks is een vitale taal, die gedurende de hele twintigste eeuw is blijven gisten en borrelen. De evolutie van het Deerlijks wordt gereconstrueerd door middel van een analyse van een corpus gesproken Deerlijks, afgezet tegen de dialectologische referentiepunten.

De opbouw van het corpus wordt besproken in deel I. Enigszins afwijkend van de volgorde die het onderzoek gehad moet hebben, komt eerst een uiteenzetting over de opnamen en zelfs de transcripties en dan een verantwoording over de samenstelling van het informantenbestand. Het heeft trouwens weinig gescheeld, of dat bestand was groter geworden dan de 61 sprekers die er nu in voorkomen. Van één van haar informanten kreeg Vandekerckhove tien opnamen van sprekers geboren tussen 1890 en 1900. De opnamen, gemaakt in de jaren zeventig en tachtig, zijn helemaal in het dialect, bij de informanten 'viel niet de minste terughoudendheid te bespeuren' (p. 17), en de geluidskwaliteit is uitstekend. Toch is de helft van het materiaal ongebruikt gelaten, omdat de sprekers – vijf in getal – niet voldeden aan het criterium dat niet alleen zij, maar óók nog eens hun beide ouders in de plaats van het onderzoek geboren moesten zijn. Hoewel het criterium wel vaker wordt gebruikt, heb ik er nog nooit een goede argumentatie voor gelezen. In het geval van het Deerlijks heeft de toepassing van het rigide autochtonie-criterium bovendien nog een opmerkelijke consequentie. Omdat er onder de vijf overblijvende sprekers maar één vrouw is, en het niet zinvol werd geacht die in haar eentje in een categorie te zetten (p. 22), zijn haar data bij die van de mannen getrokken. Het is de vraag of deze transformatie niet ingrijpender is dan het weren van de sprekers van wie de *ouders* niet in Deerlijk geboren zijn. In ieder geval had de waarde van het criterium kunnen worden getoetst door de taal

van de vijf sprekers met Deerlijkse ouders te leggen naast de taal van hen die de steekproef niet hebben gehaald. Ik ben benieuwd of er werkelijk een verschil uit was gekomen.

In deel II volgt dan een analyse van de linguïstische variabelen in het Deerlijks corpus. Zo'n variabele is mnl. *sk* in anlaut. In het Deerlijks is in de afgelopen eeuw de [sx], nota bene identiek met de standaardtaalrealisatie, vervangen door [sk], die op zijn beurt weer is afgelost door [sh]. De verandering wordt zeer nauwkeurig beschreven, waarbij zelfs een absolute chronologie wordt aangebracht. Vandekerckhove documenteert zich uitstekend, ook met bronnen uit heel andere delen van ons taalgebied, al vond ik het opvallend dat de opkomst van de [sk] in de IJsselmeerpolders genoemd wordt in de paragraaf over de [sh]. Misschien is dat omdat er in het Deerlijks en in de polders een sekse-differentiatie optreedt: in beide gevallen hoort de [sk] bij de mannen. Maar in Deerlijk is de [sk] de relatief oude (t.o.v. [sh]) variant, terwijl in de IJsselmeerpolders [sk] juist een innovatie is (en daarom zo opvallend!). Er had aan het sekseverschil ook een aparte paragraaf gewijd kunnen worden, zoals bij 'sociale klasse' het geval is (4.1, blz. 61 e.v.). Daar lezen we dat [sk] verdwijnt mogelijk als een gevolg van het onderwijs, dat vroeger de [sk] wel tolereerde, en nu niet. Die observatie wil ik niet weerleggen, wel de plaats ervan in het boek: hoort dit niet bij de interpretatie en verklaring?

Aan de verklaring en interpretatie is heel deel III gewijd, maar eigenlijk ook deel IV: *de West-Vlaamse taalsituatie: taalverhoudingen in West-Vlaanderen*. De laatste paragraaf van deel III, 'De sociale dimensie' (met daarin subparagrafen als 'het economisch succes van zuidoostelijk West-Vlaanderen en het ermee gepaard gaande zelfbewustzijn') had ook onder de titel van deel IV gepast. Maar inhoudelijk is deel IV heel anders: het gaat hier om een taalsociologisch onderzoek, niet onder de sprekers van het corpus-Deerlijks, maar onder studenten van de K.U. Leuven, campus Kortrijk.

De *Conclusie* is op te vatten als een afzonderlijk deel, d.w.z. dat deze los staat van deel IV, ook al heeft de conclusie geen eigen nummer gekregen. Dat laatste lijkt me terecht, want deze conclusie is vooral een samenvatting is van wat al eerder, concluderend, is gezegd. Zo lezen we op p. 310 in de *Conclusie*: 'hoewel de corpusgegevens kwantificeerbaar zijn en een duidelijke oriëntatie vertonen, laten ze zich niet in die mate mathematisch benaderen dat de impact van elk van de hierboven genoemde factoren exact meetbaar wordt.' Op p. 207 lezen we: 'Feit is hoe dan ook dat taal zich niet mathematisch laat benaderen: de verschillende benaderingen bij deze varianten lopen voor een stuk dood op het feit dat taalinterne en taalexterne factoren in sterke mate met elkaar verweven zijn en zich niet apart laten "wegen".' Beide passages roepen overigens dezelfde vraag op: had niet op zijn minst een multivariate analyse (bijv. variantie-analyse), die nergens in het boek voorkomt, op het materiaal uitgevoerd moeten worden alvorens met zoveel stelligheid het bovenstaande te beweren?

H. Scholtmeijer

Wat woorden doen / A. Agnes Sneller, Agnes Verbiest. - Bussum : Coutinho, 2000. - 169 p. : tab. ; 24 cm (ondertitel op omslag: Cursusboek genderlinguïstiek). ISBN 90 6283 170 2, Prijs: € 13,50

In *Wat woorden doen* hebben Agnes Sneller (hoogleraar Neerlandistiek Károli Universiteit te Boedapest) en Agnes Verbiest (voorheen verbonden aan de opleiding Nederlands van de Universiteit Leiden) een twaalfstal publicaties bij elkaar gebracht tot een cursusboek dat studenten moet inleiden in het vak 'genderlinguïstiek'. Deze publicaties, eerder verschenen in uiteenlopende media op het gebied van taalkunde, letterkunde, vrouwenstudies en onderwijskunde, krijgen in soms enigszins gewijzigde vorm nieuwe samenhang in de vier delen van het boek: *Woorden en beelden*, *Systemen en structuren in taal en tekst*, *Taal als proces: mondeling taalgebruik* en *Taal als product: cultuurteksten*. Bij elk deel moeten korte inleidende teksten deze samenhang verduidelijken.

In het eerste, algemeen inleidende deel geven Sneller en Verbiest een overzicht van object, methode en doelstellingen van het vak ('Het vak genderlinguïstiek'). Twee artikelen, van Louise Cornelis en Anneke Smelik, demonstreren vervolgens de genderinvalshoek aan de hand van een analyse van de Postbus 51 campagne over seksuele intimidatie op het werk, beter